

tio, seu actus, quia bonitas talis representationis, et actus consistit in ipso convenienti modo representationis, et correspondendi ipsi rei representationis, seu cognitæ. Et quando dicitur quod ut aliquid sit perficiens alterum, seu perfectio illius, sufficit, quod perficiat ut objectum, non ut forma, respondetur quod ut sit perficiens extrinsece, et terminative sufficit, quod sit objectum, ut autem sit perficiens formaliter, et intrinsece requiritur quod secundum aliquod esse intrinsece perficiat, sicut ad cognitionem requiritur intrinseca proportio ad objectum, potest autem etiam circa id, quod non est bonum dari bona proportio, et conveniens, sicut res imperfectæ, et malæ possunt optima representatione representari, quia bonitas representationis in ipsa convenientia representationis consistit, non in bonitate extremi representationis. Et sic mathematica licet sint non bona, actu bono et perfecto attinguntur. Et cum dicitur quod est bonum, et appetibile, et finis respectu ipsius actus cognoscendi, respondetur quod proprie non se habet, ut finis, sed ut objectum specificans, neque est appetibile ratione sui, sed ratione cognoscibilitatis, seu proportionis, quam exigit cognitio ad ipsum, sicut etiam mala, privationes, et non entia sunt objecta cognitionis, non tamen sunt bona, et appetibilia, quia cognitio non appetit objectum in se, sed proportionem ad illud, ut ad cognoscibile, et in ratione veri attingibile sive in se sit bonum, sive non, nec ratione sui est bonum cognitioni, sed ratione proportionis in esse cognito, quia etiam circa malum potest esse proportio bona.

ALLÆ DIFFICULTATES A PRINCIPIO
SOLVUNTUR.

XXX. Ad tertium argumentum

de creaturis possibilibus, respondetur esse bonas in potentia, non in actu, et ita possunt amari extrahendo illas a tali statu, et ordinando ad esse, non relinquendo eas in illo, sic enim manente statu possibilitatis non sunt amabiles, quia est status abstrahens ab omni esse, et considerans solum prædicata essentialia non aliquem effectum, vel ordinem ad esse, quia potius ille status privat, et repugnat omni esse, et res quæ reducuntur ad esse amittunt illum statum. An vero ratione sui, licet non ratione status possint res illæ terminare saltem simplicem complacentiam sine aliquo ordine ad esse, dicemus infra super quæstionem XIX. Nunc sufficit argumento, quod illæ res possibles non habent bonitatem aliquam nisi possibilem, seu in potentia, et sic si amantur est ratione ordinis ad esse, quod est ipsis possibile, non autem abstrahendo ab omni ordine ad esse, et tantum ratione essentialis connexionis prædicatorum, quæ solum in illo statu considerantur, non ordinando illa ad esse, et ad appetitum.

XXXI. Ad quartum respondetur quod peccatum in illa sententia est positivum non quomodocumque, sed ut fundans privationem, et sic est positivum defectuosum, et non undequaque perfectum, bonum autem sequitur ens, ut perfectum, et non ut defectuosum et sic peccatum non est a Deo ut fundat privationem, et malum, et res deficiens; est tamen a Deo illud positivum, quatenus aliquid entitatis est, et sub illa ratione, qua est a Deo non est formale peccati, quia ut sit formale peccati requiritur, quod illud positivum sit non quomodocumque, sed ut fundans privationem, et ut deficiens et sic illud positivum non sub omni ratione est a Deo, scilicet non sub ratione deficienti, seu ut fundat deficientiam, sic enim est ex nihilo

non ex Deo, sed solum sub ratione efficienti. De veneno autem dicimus quod est malum alteri, sed non sibi et ideo retinet bonum ei, cui conveniens est, non ei, cui nocivum: hoc autem non tollit, quod omne ens non sit bonum, sed quod non omni enti sit bonum.

XXXII. Ad quintum dicemus infra quæstione XXVIII. Interim sufficit respondere relationes divinas esse bonas, sed non bonitate multiplicata, sed eadem, sicut habent eandem essentialiam, et existentiam, et omnipotentiam. Itaque omne ens debet esse bonum, sed non oportet, quod distincta bonitate sit bonum, licet entitas distincta sit, potest enim multiplicari realitas per multiplicationem respectuum, et non multiplicari secundum perfectiones, quia in relationibus perfectio sumitur non secundum oppositionem ad suum correlativum, sed secundum ordinem ad suum perfectibile, et secundum id in quo sunt, non secundum id ad quod sunt, quia nihil perficitur ad alterum, sed in se. Quare cum relationes divinæ tantum habeant oppositionem respectu sui correlativi, non respectu sui perfectibilis, vel perfectionis, consequenter non multiplicantur in perfectione. Ergo neque in bonitate, quæ perfectionem sequitur, bene tamen in realitate, quæ etiam in respectu ad correlativum salvatur, et ita multiplicatur. Vel si illæ relationes dicunt diversas perfectiones et bonitates relativas, quidquid bonitatis est in una, est in altera, sed alio modo, quia quælibet relatio infinita est; de quo dicemus loco allegato.

ARTICULUS III.

Utrum sit proprium Dei esse bonum per essentialiam?

I. Affirmat D. Thomas hic quæstione VI, ar. III, quem sequuntur

communiter ejus discipuli Cajetanus, Bagnez, Gonzalez, Navarrete, Biescas super eundem locum. Negant p. Vazquez hic disp. XXIV, cap. II; Molina super quæstionem VI, ar. III, disp. II; Valentia hic quæstione VI, punct. II et alii, quorum fundamenta postea adducemus; existimant enim vel existentiam non distingui ab essentialia in creatis, si ratione existentia sunt bonæ, vel essentialiam habere in se sufficientem actualitatem, quod bona sit scilicet ipsum esse essentialia.

II. Supponimus autem quod esse tale per essentialiam dupliciter dicitur. Uno modo, ita quod ly per essentialiam opponatur ei, quod est per participationem. Secundo, ut opponitur ei, quod est tale accidentaliter, et tunc esse tale per essentialiam est idem quod esse tale essentialiter. Primo modo esse per essentialiam, id est, non participative tollit causam efficientem, et est idem, quod esse tale a se, et non ex participatione alterius causæ. Secundo modo ly per dicit causam formalem, scilicet esse tale per formam essentialiam, et non per formam accidentalem.

III. Sententia ergo D. Thomæ consistit in tribus dictis. Primum est, quod in creaturis solum est bonum participative, et in Deo non participative, sed a se. Ita s. doctor in hac quæstione VI, articulo III, in argumento, sed contra ex Boetio, et in quæstione XXI de veritate, ar. VIII: Secundum dictum est, quod etiam sumendo ly per essentialiam pro eo, quod est essentialiter esse tale, et non accidentaliter, etiam solus Deus est bonus essentialiter. Ita sumitur ex isto articulo III in corpore, et ad II, et qu. XXI de verit. art. V, ubi inquit: « Quod secundum Augustum Boetium, et auctorem libri de causis dicendum est, solum Deum esse bonum per essentialiam, et creaturas per participationem, » et statim

ostendit bonitatem completam, et absolutam in creaturis dependere ab accidentibus. Tertium dictum est, quod quantum ad bonitatem secundum quid, et non simpliciter etiam creaturæ sunt perfectæ, et bonæ substantialiter quatenus in sua essentia perfectionem aliquam habent, sed non omnem sibi debitam, et convenientem. Hoc tertium dictum sumitur ex D. Thoma supra quæstionem v, ar. 1 ad 1, ubi dicit: « Quod secundum esse substantiale aliquid est perfectum non simpliciter, et absolute, licet sit ens simpliciter, » quia perfectum dicitur aliquid quando est in ultimo, non in primo esse, seu fundamento cæterarum perfectionum.

IV. Circa primum dictum nulla est difficultas, nam constat omne ens creatum esse ens per participationem, et ab alio non per essentiam, et a se, quod non solum verificatur de ente creato quantum ad sua accidentia, et existentiam, sed etiam quantum ad ipsum esse essentia, licet enim res sub statu possibilitatis solum dicat prædicata essentialia, et objective possibilis, tamen quando in re producuntur non solum producitur existentia, et accidentia, sed etiam ipsa essentia redditur participata a Deo, ut tamen subjecta existentia, a qua distinguitur, quia vere illa essentia producta est in rerum natura, et sic homo habet ipsam substantiam, vitam, et reliqua prædicata essentialia participata a Deo, et non a se, neque enim tollitur, quod aliquid sit essentialiter tale, et tamen participative habeat illam essentiam, tamquam aliquid derivatum a prima essentia, quæ est ejus idea, et exemplar.

V. Circa secundum dictum est fere tota difficultas, et controversia præsens, quia non apparet quomodo ipsamet essentia ratione sui non

habeat bonitatem, cum ratione sui non careat perfectione, et integritate essentiali. Dicimus tamen quod loquendo de bonitate absolute, et simpliciter, sicut loquitur D. Thomas et advertit Cajetanus supra quæstionem vi, ar. iii, §. Ad hoc dicitur, et sequuntur communiter discipuli Div. Thomæ supra citati, impossibile est, quod ens creatum habeat bonitatem essentialiter, et ex vi solius essentia formaliter loquendo, licet verum sit, quod radicaliter in substantia contineatur tota bonitas, quæ ex operationibus, vel accidentibus provenire potest, si quidem accidentia, et operationes in ipsa substantia radicanter. Existentia autem licet non sit radicaliter in substantia quantum ad connexionem, reducitur tamen ad ipsam quantum ad limitationem, et specificationem, quam habet ex illa. At vero formaliter loquendo non potest essentia dici bona ex vi solius essentia, seu substantia, sed ex aliquibus accidentibus, vel prædicatis accidentaliter convenientibus. Ratio est, quia bonitas rei resultat ex eo, quod habet perfectionem sibi debitam, et convenientem, si quidem bonum dicitur rationem perfecti quod est appetibile, et si est bonum simpliciter debet esse perfectum simpliciter. Ergo non debet solum habere primam actualitatem, sed etiam consummatam, et ultimam ex his, quæ sibi debentur, sed non potest substantia creata per se ipsam habere omnem perfectionem sibi debitam consummate, et ultimate, nisi per aliquid sibi accidentaliter superveniens, ergo non potest ex vi prædicatorum essentialium tantum, dici bona simpliciter. Consequentia patet, quia non dicitur consummate perfecta ante illa prædicata accidentalia, sed privata aliquo sibi debito, et ad quod per se ordinatur, sine quo potentialiter se habet, bonitas au-

tem simpliciter convenit alicui ex plenitudine essendi, ut dicit D. Thomas 1-2, q. xviii, ar. 1, idem est autem plenitudo essendi, quod habere omnia sibi debita, et ad talem essentiam pertinentia. Minor vero probatur, quia triplex est perfectio conveniens rei, scilicet esse, operatio, et finis, ad quem ordinatur, quæ omnia perfectiones sunt accidentales, et non essentielles rei, et sine illis non dicitur res aliqua perfecta simpliciter. Nam quod essentielles non sint, satis constat, nam existentia est prædicatum accidentale rei creatæ, et similiter operatio, quia exit ab ipsa natura jam constituta, et procedit ab ea, ergo non constituit eam, et similiter finis est aliquid, ad quod tendit ipsa natura rei, sicut lapis ad centrum, ergo finis non pertinet ad constitutionem essentia. Similiter constat, quod essentia rei sine existentia solum est ens in potentia, et non actu appetibilis, et bona, et sine operatione, et fine manet privata aliquo, ad quod per se ordinatur, ergo non habet consummatam perfectionem ex his quæ sibi debentur, ergo non manet bona simpliciter, quia bonum est ex integra causa pertinente ad consummationem debitam tali rei.

VI. Dices: Sine istis accidentalibus perfectionibus non manet substantia perfecta accidentaliter, manet tamen perfecta essentialiter, quia ipsa essentia constitutio perfectio est, constatque essentia ex aliquo prædicato magis, vel minus perfecto, si quidem graduantur diversæ essentia juxta diversos gradus essentielles, et unusquisque gradus est perfectior altero, ergo antecedenter ad esse, et ad operationem invenitur perfectio essentialis, et in linea perfectionis essentialis consummata est, quia integre constituta, licet accidentaliter non sit perfecta. Et confirmatur, quia ipsa acci-

dentia sicut existentia, et operatio per suam essentialem rationem sunt perfecta, et non indigent alia existentia, vel operatione, ergo similiter ipsa substantia, quæ est perfectior ipsa existentia, et operatione dicitur habere in se essentialem perfectionem consummatam.

VII. Sed contra est, quia ipsa essentia, et natura licet constituatur per prædicata essentialia, tamen ex ipsis prædicatis essentialibus habet ordinari ad illa extrinseca, et dependere ab illis, ut in actu sic perfecta consummate, et simpliciter, et non solum maneat in potentia. Et ratio est, quia ex vi essentialium prædicatorum solum constituitur natura in ratione primi principii, seu radice eorum, quæ sibi debentur, et superveniunt, ergo ex vi prædicatorum essentialium solum habet esse radicaliter, et fundamentaliter bona, seu inchoative, non autem formaliter, et simpliciter. Et sic fatemur, quod in linea essentialis constitutionis, et radice est perfecta, et bona essentia, perfecta, et bona radix, sed hoc non est esse bonum, et perfectum simpliciter, et formaliter, sed inchoative, et radicaliter. Et hanc bonitatem nos fatemur, imo bonitas ut supra diximus non distinguitur ab entitate, bonitas quidem radicaliter, et inchoative ab entitate essentiali, bonitas vero consummata, et perfecta etiam ab entitate accidentali. Et ratione hujus perfectionis, et bonitatis radicalis dicitur una essentia perfectior alia in gradu suo, sicut enim est radix perfectionis operationis, et accidentium, ita in se essentialis est perfectior, licet utraque in suo ordine non perficiatur simpliciter nisi per aliquid superadditum essentia. Et D. Thomas aperte fatetur se loqui de bono simpliciter, quando dicit res non esse bonas essentialiter quæstione XXI de veritate, art. v. At vero

Deus hæc omnia habet tamquam prædicata essentialia, esse, et operationem, et omnia, et sic per suam essentiam dicitur bonus, et perfectus, etiam sine ullo ordine, aut dependentia ad aliquid extra se.

VIII. Ad confirmationem respondetur ipsam existentiam et operationem non esse bona ut quod, sed ut quo, et ita non indigent alia existentia, et operatione, ut bona sint, sed illis indiget substantia, ut per illa reddatur bona.

IX. Circa tertium dictum, aliqui dubitant an revera detur aliqua bonitas essentialis in rebus, an vero omnis bonitas accidentalis sit, ita quod neque secundum quid, neque simpliciter aliquid essentialis bonum sit in creaturis. Et hoc ideo, quia remota existentia totum quod essentialis est non manet nisi in potentia, ens autem ut in potentia non est simpliciter neque actu bonum, sed solum in potentia, quod est non esse bonum. Ergo bonitas in actu semper est accidentalis. Quare cum res dicantur bonæ per participationem a Deo, et primum quod a Deo participatur sit esse, quod est universalissimus effectus primi agentis, omnis bonitas participatur mediante esse, et consequenter mediante aliquo accidentali, quod est esse.

X. Nihilominus oppositum dicendum est, sumiturque ex D. Thoma q. XXI de verit. art. v, ubi docet substantialem bonitatem non variari in creaturis, bene tamen absolutam, et completam quæ ex accidentibus pendet, quamvis hæc ipsa bonitas substantialis habeatur per participationem secundum esse, et dependentem a primo esse. Fatetur ergo D. Thomas dari aliquam bonitatem substantialem invariabilem, quam distinguit a bonitate absoluta, et completa, quæ est bonitas simpli-

citer. Et ratio est, quia substantia quando producit, licet dependeat ab existentia, ut sit in rerum natura, tamen non constituitur ipsa existentia, nec sola entitas existentie ibi datur, sed etiam entitas essentialis, quæ existentie subicitur, et hæc aliquam perfectionem, et actualitatem habet, ratione cuius est radix operationum, et accidentium, et non ratione existentie, licet sine existentia actu non sit, sed solum in statu potenciali: posita autem sub existentia, non solum ratione existentie, sed etiam ratione sui perfectionem habet, quæ est radix accidentium. Et hæc aliqua bonitas est, et sic habet bonitatem substantialem, sicut et perfectionem, sed non plenam, et simpliciter ratione sui tantum, sed dependentem ab existentia, ut sit in actu, et ordinata ad operationem, et finem, ut sit perfecta, et consummata. Unde loquendo de bonitate simpliciter non convenit rei essentialiter, sed per aliquid superadditum accidentaliter, quo consummatur. Loquendo autem de bonitate secundum quid, seu de bonitate, quæ est radix, et fundamentum seu inchoatio, et non consummatio perfectionis, illa convenit substantie, quæ est ens simpliciter, ut docet D. Thomas hic q. v, art. 1 ad 1, ubi concludit, quod secundum primum esse, quod est substantiale dicitur aliquid quod est ens simpliciter, solum bonum secundum quid, id est, in quantum est ens; Secundum vero ultimum actum dicitur aliquid ens secundum quid (id est accidens,) et bonum simpliciter. Constat autem quod ens simpliciter dicitur aliquid ratione actus substantialis, non ratione existentie, licet dependeat ab existentia quo ad statum essendi extra causas, et extra possibilitatem, et bonum simpliciter, id est, completum, et plenum etiam quoad statum non convenit

rebus essentialiter, sed accidentaliter.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XI. Primo objicies: Nam ratio entis intrinsece, et essentialiter imbitur in quacumque differentia, et prædicato essentiali rei creatæ v. g. hominis, ergo est ens per essentiam suam, id est, essentialiter, licet participative, et dependentem a Deo, ut ab efficiente, ergo etiam est bonum per suam essentialem rationem, seu formam. Antecedens est certum, quia conceptus essentialis quantumcumque intimus necessario includit ens, alias esset nihil, ergo per suam formam, et conceptum essentialem est ens. Consequentia vero probatur, quia bonum est passio entis, ut perfecti, essentia autem in suo conceptu essentiali aliquam perfectionem, vel actum includit; ergo ex vi talis formæ essentialis est bona, eo modo, quo est in actu, et perfecta. Et præsertim hoc urget, quia ut supra diximus bonum ita est passio entis, quod non distinguitur ab ipso, neque addit supra ens aliquam realitatem, sed solum relationem rationis, ergo per eandem essentialem formam qua aliquid est ens est bonum, saltem identice.

XII. Confirmatur, quia quando passio dicitur de subjecto per verbum est, ly est abstrahit ab existentia, et a tempore, et multo fortius quando ipsa passio non est alia entitas realiter ab entitate essentialis, ergo quando ens dicitur bonum abstrahit ab existentia, et sic antecedenter ad existentiam res dicitur bona, ergo essentialiter est bona, et independentem ab existentia, aliisque accidentibus. Confirmatur: res adhuc possibilis, et non existens est perfecta, et appetibilis, ergo bona. Conse-

quentia patet, quia bonum est id ens, quod appetibile. Antecedens probatur: est perfecta, quia secundum diversas rationes essentielles dicitur diversimode perfecta essentia, sicut dicitur Angelus essentialiter perfectior homine ratione suæ essentialis differentie. Est appetibilis, nam infirmus appetit sanitatem, quæ nondum est, sed potest esse, et aliquando quæ nunquam erit, imo et impossibilia amare possumus simplici affectu, ergo independentem ab existentia res appetitur actu, ergo est actu appetibilis, ergo bona.

XIII. Respondetur quod in conceptu essentiali includitur ens, et actualitas, seu perfectio essentialis, ut inquit D. Thomas XXI de veritate, art. v ad 1. Sed hæc bonitas est secundum quid, non perfecta et completa, et simpliciter, hoc enim habet dependentem ab esse, et aliis perfectionibus accidentalibus. Et bonum est passio entis non absolute, et pro quocumque statu, sed sub statu entis perfecti, et ordinati ad existentiam, et ad accidentia, bonum autem secundum quid, et inchoative pertinet ad solam essentiam secundum se, et ita docet D. Thomas hic q. v, art. v ad 1 et q. XXI de verit. art. 1, quod bonum sequitur ad ens, ut perfectum, imo non quomodocumque debet esse perfectum, sed debet esse in statu appetibilitatis, id est, non solum debet esse perfectio informans, et constituens, sed ut finalizans; nulla autem perfectio finalizat nisi per ordinem ad esse, quia non aliter est appetibilis, ut docet D. Thomas in hac quæstione v, art. v, art. II ad IV, informatio enim fit mediante conjunctione, et unione formæ, finalizatio autem mediante apprehensione dirigente ad assecutionem rei. Unde finalizatio movet secundum ordinem ad esse, quia movet ad executionem, seu est principium